

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

з дисципліни

«АТЕСТАЦІЯ ТА СЕРТИФІКАЦІЯ ПРОДУКЦІЇ МАШИНОБУДУВАННЯ»

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

спеціальності

133 Галузеве машинобудування

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри машинобудування та

прикладної механіки

Протокол № 7 від 05 березня 2021 р.

Сєверодонецьк 2021

УДК 006.063:67.02

Конспект лекцій з дисципліни «Атестація та сертифікація продукції машинобудування» (для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 133 Галузеве машинобудування). (електронне видання) / Уклад.: П.Й. Єлісєєв. – Сєверодонецьк: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2021. – 78 с.

У конспекті лекцій наведено матеріали, що необхідні здобувачам для успішного засвоєння дисципліни «Атестація та сертифікація продукції машинобудування», а саме: основні відомості про систему атестації та сертифікації продукції, процесів, робіт і послуг в Україні, про її взаємозв'язок з міжнародною системою атестації та сертифікації, а також про особливості системи атестації та сертифікації продукції машинобудування.

Обсяг та послідовність викладення матеріалу підібрано з урахуванням забезпечення можливості самостійної роботи студентів. В кінці кожної теми наведено запитання для самоконтролю, що сприяють успішному засвоєнню матеріалу.

Укладач:

П.Й. Єлісєєв, к.т.н., доц.

Рецензент

О.В. Сергієнко, к.т.н., доц.

© Єлісєєв П.Й., 2021

ЗМІСТ

Вступ	4
1 Лекція 1. Тема: Історія розвитку сертифікації в Україні.	15
2 Лекція 2. Тема: Правові підстави сучасної системи сертифікації в Україні. Місце у світових системах.	19
3 Лекція 3. Тема: Система УкрСЕПРО.	24
4 Лекція 4. Тема: Загальні характеристики органу з сертифікації.	28
5 Лекція 5. Тема: Орган з сертифікації.	32
6 Лекція 6. Тема: Випробувальні лабораторії.	36
7 Лекція 7. Тема: Розвиток системи сертифікації в Україні.	40
8 Лекція 8. Тема: Обов'язкова сертифікація.	45
9 Лекція 9. Тема: Структура порядку проведення сертифікації продукції в Україні.	50
10 Лекція 10. Тема: Порядок проведення сертифікації продукції в Україні.	54
11 Лекція 11. Тема: Схеми проведення сертифікації.	60
12 Лекція 12. Тема: Алгоритм проведення сертифікації.	66
13 Лекція 13. Тема: Підстави для призупинення дії сертифіката відповідності.	71
Перелік джерел посилання	76

ВСТУП

Вступ України у світову організацію торгівлі вимагає створення сучасної системи технічного регулювання та споживчої політики, сумісної з аналогічними системами розвинених країн. Об'єктивною необхідністю на нинішньому етапі є використання стандартів, технічних регламентів, процедур оцінки відповідності та ринкового нагляду, які б сприяли міжнародному обміну товарами і послугами, підвищенню якості та конкурентоспроможності на всіх рівнях виробництва і торгівлі заради кінцевої мети – задоволення споживачів і надійного захисту життя, здоров'я, створення безпечних умов праці та охорони навколишнього природного середовища в інтересах населення всіх країн світу. Всі види робіт з сертифікації та підтвердження відповідності базуються на високій компетенції фахівців, які реалізують їх процедури і розробляють нормативно-методичні документи. Досвід робіт в цій сфері вказує на необхідність підготовки фахівців з питань стандартизації, сертифікації, підтвердження відповідності та управління якістю не тільки для органів з сертифікації та випробувальних лабораторій, а і для підприємств промисловості і сфери послуг, тобто для тих, хто працює на стадії забезпечення відповідного рівня якості і займається підготовкою до сертифікації результатів своєї праці.

Метою викладання дисципліни є опанування здобувачами вищої освіти основ атестації та сертифікації продукції та послуг, що є складовою системи забезпечення якості продукції.

Метою лекційних та практичних занять за дисципліною є набуття здобувачами вищої освіти теоретичних знань та практичних навичок з питань атестації та сертифікації продукції.

Завданням дисципліни є надання загального уявлення про:

- атестацію та сертифікацію продукції та послуг;
- систему управління якістю задля розширення виробництва прогресивних конкурентоздатних машин, обладнання, приладів;
- процедури оцінки відповідності зразків та створення національної системи

- технічного регулювання задля збільшення обсягів виробництва продукції, що відповідає кращим вітчизняним і світовим досягненням або перевищує їх;
- систему управління довкіллям.

Зміст конспекту лекцій відповідає навчальній програмі дисципліни, затвердженій кафедрою машинобудування та прикладної механіки для спеціальності 133 – Галузеве машинобудування факультету інженерії СНУ ім. В. Даля.

Зміст та обсяг аудиторних занять дисципліни «Атестація та сертифікація продукції машинобудування» денної форми навчання наведено в табл. 1 та заочної форми навчання – в табл. 2.

Таблиця 1 – Зміст аудиторних занять дисципліни «Атестація та сертифікація продукції машинобудування» денної форми навчання

№ з/п	Назва теми та короткий зміст навчальних занять	Обсяг (академ. год)	Література для самостійної роботи
1	ЛЕКЦІЯ 1 Тема 1. Історія розвитку сертифікації в Україні. <u>Стислий зміст:</u> Основні етапи становлення системи атестації та сертифікації продукції в Україні. Створення національної системи УкрСЕПРО. Розвиток правових підстав сертифікації.	2	[1], [2], [3]
2	ЛЕКЦІЯ 2	2	[1], [3]

№ з/п	Назва теми та короткий зміст навчальних занять	Обсяг (академ. год)	Література для самостійної роботи
	Тема 2. Правові підстави сучасної системи сертифікації в Україні. Місце у світових системах. <u>Стислий зміст.</u> Основоположні стандарти, що регламентують систему сертифікації. Місце національної системи сертифікації в світі. Концептуальні принципи національної політики в галузі сертифікації.		
3	ЛЕКЦІЯ 3 Тема 3. Система УкрСЕПРО. <u>Стислий зміст.</u> Організаційну структуру системи УкрСЕПРО. Органи з сертифікації УкрСЕПРО. Науково-технічна комісія з питань сертифікації.	2	[1], [3]
4	ЛЕКЦІЯ 4 Тема 4. Загальні характеристики органу з сертифікації. <u>Стислий зміст.</u> Орган з сертифікації. Організаційна структура та основні функції. Умови акредитації організацій в органах сертифікації.	2	[1], [3]
5	ЛЕКЦІЯ 5	2	[1], [3]

№ з/п	Назва теми та короткий зміст навчальних занять	Обсяг (академ. год)	Література для самостійної роботи
	Тема 5. Орган з сертифікації. <u>Стислий зміст.</u> Обов'язки органу з сертифікації. Склад Ради органу з сертифікації. Функції Виконавчої групи. Акредитовані випробувальні лабораторії.		
6	ЛЕКЦІЯ 6 Тема 6. Випробувальні лабораторії. <u>Стислий зміст.</u> Стандарти випробувальних лабораторій. Обов'язки організації, яка претендує на акредитацію як органу з сертифікації продукції. Функції територіальних центрів стандартизації, метрології та сертифікації Держспоживстандарту України.	2	[1], [2]
7	ЛЕКЦІЯ 7 Тема 7. Розвиток системи сертифікації в Україні. <u>Стислий зміст.</u> Система підтвердження відповідності. Приклади розвитку системи сертифікації.	2	[1], [3]
8	ЛЕКЦІЯ 8 Тема 8. Обов'язкова сертифікація.	2	[1], [2], [3]

№ з/п	Назва теми та короткий зміст навчальних занять	Обсяг (академ. год)	Література для самостійної роботи
	<u>Стислий зміст.</u> Обов'язкова сертифікація. Відмінності між світовою і вітчизняною практикою стандартизації і сертифікації. Учасники обов'язкової сертифікації.		
9	ЛЕКЦІЯ 9 Тема 9. Структура порядку проведення сертифікації продукції в Україні. <u>Стислий зміст.</u> Типова структура системи обов'язкової сертифікації. Порядок проведення сертифікації продукції в Україні.	2	[1], [3]
10	ЛЕКЦІЯ 10 Тема 10. Порядок проведення сертифікації продукції в Україні. <u>Стислий зміст.</u> Подання та розгляд заявки. Аналіз документації. Схеми (моделі) сертифікації продукції в системі УкрСЕПРО.	2	[1], [3]
11	ЛЕКЦІЯ 11 Тема 11. Схеми проведення сертифікації. <u>Стислий зміст.</u> Схеми проведення сертифікації. Обстеження виробництва.	2	[1], [3]

№ з/п	Назва теми та короткий зміст навчальних занять	Обсяг (академ. год)	Література для самостійної роботи
	Атестація виробництва. Сертифікація системи якості.		
12	ЛЕКЦІЯ 12 Тема 12. Алгоритм проведення сертифікації. <u>Стислий зміст.</u> Відбирання, ідентифікація зразків продукції та їх випробування. Аналіз отриманих результатів і ухвалення рішення про можливість видачі сертифіката відповідності. Видача сертифіката відповідності на продукцію і занесення її до Реєстру Державної системи сертифікації. Технічний нагляд за сертифікованою продукцією під час її виробництва.	2	[1], [3]
13	ЛЕКЦІЯ 13 Тема 13. Підстави для призупинення дії сертифіката відповідності. <u>Стислий зміст.</u> Періодичність процедур технічного нагляду. Підстави для тимчасового припинення або зупинки дії сертифіката відповідності. Інформація про результати сертифікації продукції. Добровільна сертифікація.	2	[1], [3]
14	ЛЕКЦІЯ 14	2	[1], [2], [3]

№ з/п	Назва теми та короткий зміст навчальних занять	Обсяг (академ. год)	Література для самостійної роботи
	Тема 14. Підсумкова лекція. <u>Стислий зміст.</u> Розгляд питань, що залишились не повністю розкриті під час викладання дисципліни.		
	Підсумковий контроль знань	іспит	

Таблиця 2 – Зміст аудиторних занять дисципліни «Атестація та сертифікація продукції машинобудування» заочної форми навчання

№ з/п	Назва змістових модулів, теми та короткий зміст навчальних занять	Обсяг (академ. год.)	Література для самостійної роботи
1	ЛЕКЦІЯ 1 Тема 1. Історія розвитку сертифікації в Україні. <u>Стислий зміст:</u> Основні етапи становлення системи атестації та сертифікації продукції в Україні. Створення національної системи УкрСЕПРО. Розвиток правових підстав сертифікації. Тема 2. Правові підстави сучасної системи сертифікації в Україні. Місце у світових системах.	2	[1], [2], [3]

№ з/п	Назва змістових модулів, теми та короткий зміст навчальних занять	Обсяг (академ. год.)	Література для самостійної роботи
	<u>Стислий зміст.</u> Основоположні стандарти, що регламентують систему сертифікації. Місце національної системи сертифікації в світі. Концептуальні принципи національної політики в галузі сертифікації. Тема 3. Система УкрСЕПРО. <u>Стислий зміст.</u> Організаційну структуру системи УкрСЕПРО. Органи з сертифікації УкрСЕПРО. Науково-технічна комісія з питань сертифікації. Тема 4. Загальні характеристики органу з сертифікації. <u>Стислий зміст.</u> Орган з сертифікації. Організаційна структура та основні функції. Умови акредитації організацій в органах сертифікації. Тема 5. Орган з сертифікації. <u>Стислий зміст.</u> Обов'язки органу з сертифікації. Склад Ради органу з сертифікації. Функції Виконавчої групи. Акредитовані випробувальні лабораторії.		
2	ЛЕКЦІЯ 2 Тема 6. Випробувальні лабораторії.	2	[1], [2], [3]

№ з/п	Назва змістових модулів, теми та короткий зміст навчальних занять	Обсяг (академ. год.)	Література для самостійної роботи
	<u>Стислий зміст.</u> Стандарти випробувальних лабораторій. Обов'язки організації, яка претендує на акредитацію як органу з сертифікації продукції. Функції територіальних центрів стандартизації, метрології та сертифікації Держспоживстандарту України. Тема 7. Розвиток системи сертифікації в Україні. <u>Стислий зміст.</u> Система підтвердження відповідності. Приклади розвитку системи сертифікації. Тема 8. Обов'язкова сертифікація. <u>Стислий зміст.</u> Обов'язкова сертифікація. Відмінності між світовою і вітчизняною практикою стандартизації і сертифікації. Учасники обов'язкової сертифікації. Тема 9. Структура порядку проведення сертифікації продукції в Україні. <u>Стислий зміст.</u> Типова структура системи обов'язкової сертифікації. Порядок проведення сертифікації продукції в Україні.		

№ з/п	Назва змістових модулів, теми та короткий зміст навчальних занять	Обсяг (академ. год.)	Література для самостійної роботи
3	ЛЕКЦІЯ 3 Тема 10. Порядок проведення сертифікації продукції в Україні. <u>Стислий зміст.</u> Подання та розгляд заявки. Аналіз документації. Схеми (моделі) сертифікації продукції в системі УкрСЕПРО. Тема 11. Схеми проведення сертифікації. <u>Стислий зміст.</u> Схеми проведення сертифікації. Обстеження виробництва. Атестація виробництва. Сертифікація системи якості. Тема 12. Алгоритм проведення сертифікації. <u>Стислий зміст.</u> Відбирання, ідентифікація зразків продукції та їх випробування. Аналіз отриманих результатів і ухвалення рішення про можливість видачі сертифіката відповідності. Видача сертифіката відповідності на продукцію і занесення її до Реєстру Державної системи сертифікації. Технічний нагляд за сертифікованою продукцією під час її виробництва.		[1], [2], [3]

№ з/п	Назва змістових модулів, теми та короткий зміст навчальних занять	Обсяг (академ. год.)	Література для самостійної роботи
	Тема 13. Підстави для призупинення дії сертифіката відповідності. <u>Стислий зміст.</u> Періодичність процедур технічного нагляду. Підстави для тимчасового припинення або зупинки дії сертифіката відповідності. Інформація про результати сертифікації продукції. Добровільна сертифікація.		
	<i>Підсумковий контроль знань</i>	іспит	

Рекомендації щодо вивчення дисципліни

Курс дисципліни «Атестація та сертифікація продукції машинобудування» слід опановувати таким чином:

1. Ознайомлення з матеріалом теми лекції.
2. Ознайомлення з рекомендованою літературою до певної теми. Бажано занотовувати основні положення.
3. При необхідності ознайомитися з додатковою літературою та інформаційним ресурсом.
4. Надання відповідей на питання для самоконтролю. Бажано записати відповіді.

Лекція 1

Зміст лекції:

1. Основні етапи становлення системи атестації та сертифікації продукції в Україні.
2. Створення національної системи УкрСЕПРО.
3. Розвиток правових підстав сертифікації.

Ввідні поняття

Атестація продукції – це система організаційних, науково-технічних та економічних заходів, спрямованих на всебічну оцінку технічного рівня і якості продукції. Застосовується як адміністративний захід в умовах відсутності ринкового механізму контролю за якістю продукції.

Якість продукції – це сукупність властивостей продукції, які обумовлюють її придатність задовольнити певні потреби відповідно до призначення. Якість продукції є основою конкурентоспроможності товару.

Сертифікація продукції – це гарантія відповідності продукції (процесів, послуг) вимогам, встановленим стандартами або іншою нормативною документацією. Таку гарантію видає третя сторона – орган з сертифікації (першою стороною є виробник, постачальник або продавець, другою стороною – споживач або замовник). Основні положення сертифікації в Україні регламентовані ДСТУ 3410-96.

Попередницею української сертифікації була сертифікація в СРСР вітчизняної продукції, що експортували. Вона існувала у вигляді державних випробувань, як один із видів контролю якості продукції (ГОСТ 16504-81).

У 1984 р. Урядом СРСР було прийнято Постанову про сертифікацію продукції, що експортується. У 1986 р. Держстандарт СРСР ввів у дію "Тимчасовий порядок сертифікації продукції машинобудування". Радянський Союз приєднався до міжнародних систем сертифікації електропобутових товарів (МЕКСЕ), електронних компонентів (МЕКСБ) і автотранспортних засобів за правилами Європейської економічної комісії ООН (ІЛЧЕБЕ). Були розроблені національні правила проведення робіт із сертифікації продукції, атестації виробництв та інші нормативні документи.

Спочатку сертифікація проводилася в зарубіжних центрах і її обов'язковість фактично встановлювалася законодавством тих країн, куди товари постачалися з СРСР. Сертифікати відповідності видавалися Держстандартом СРСР.

У 1987 р. СРСР приєднався до прийнятої країнами-членами Європейської економічної комісії ООН "Угоди з сертифікації автотранспортних засобів".

У 1987 році країнами-членами Ради Економічної Взаємодопомоги (РЕВ) і Югославією була підписана Конвенція про систему оцінки взаємопостачальної продукції (СЕПРО РЕВ). Ця система передбачала проведення сертифікації з використанням як стандартів РЕВ, так і інших міжнародних норм та кращих національних стандартів. Сертифікати СЕПРО РЕВ у кожній країні видавалися уповноваженими державними органами. Система була введена в дію з січня 1988 р. Ця система фактично ввела міжнародну акредитацію випробувальних лабораторій та міжнародну атестацію. У 1991 р. в країні функціонувало 14 випробувальних центрів, було атестовано декілька виробництв.

З 1988 р. СРСР бере участь у міжнародній системі Міжнародної електротехнічної комісії (ГЕК) з сертифікації електропобутових приладів на відповідність вимогам ГЕК з електробезпеки.

У СРСР діяли й інші форми оцінки відповідності продукції:

- атестація за категоріями якості (перша і вища, за якою продукції присвоювався "Знак якості");

- державні випробування, яким підлягало близько 30% продукції, атестованої за категоріями якості;
- нагляд за стандартами;
- система розробки і впровадження продукції у виробництво.

Так, на 1 липня 1981 р. Державного Знаку якості було удостоєно 87941 найменувань виробів, що випускалися промисловістю. На підприємствах здійснювався технічний контроль, а вироби маркувалися реквізитами стандартів і технічних умов, відповідно до яких вони випускалися. Проте не завжди наявність у того чи іншого виробу Державного Знаку якості гарантувала відповідність його державним вимогам якості. Аналіз преси радянських часів свідчить про численні нарікання населення на низьку якість товарів народного споживання та надання послуг, на випуск явно бракованої продукції.

В Україні після ліквідації СРСР атестація за категоріями якості, держвипробування продукції і держприймання були офіційно скасовані.

Спадщина в галузі сертифікації, залишена СРСР, була використана для розвитку й удосконалюванню цієї діяльності в Україні та в інших країнах СНД.

1992 року відповідно до Закону України "Про захист прав споживачів" в Україні розпочались роботи із сертифікації продукції та послуг, які очолив Держстандарт України.

З 1993 р. в країні створено декілька систем обов'язкової і добровільної сертифікації, об'єктом діяльності яких є закріплена за ними номенклатура товарів або послуг. Найвизначнішою системою сертифікації серед них є національна Система сертифікації УкрСЕПРО, створена Держстандартом і керована його правонаступником – Держспоживстандартом України.

Початковим етапом у створенні вітчизняної сертифікації стало прийняття Декрету Кабінету Міністрів України "Про стандартизацію і сертифікацію" від 10.05.93 № 46-93, а також затвердження комплексу основоположних стандартів Державної системи стандартизації України (ДСТУ 1-93), ДСТУ "Сертифікація",

ДСТУ "Система сертифікації УкрСЕПРО", ДСТУ "Метрологія", ДСТУ "Системи управління якістю" та ін.

Наступним кроком удосконалення правової основи сертифікації стало прийняття у 2001 р. Законів України: "Про підтвердження відповідності" від 17.05.2001 № 2406-III; "Про акредитацію органів з оцінки відповідності" від 17.05.2001 р. № 2407-III; "Про стандартизацію" від 17.05.2001 № 2408-III. Важливу роль у здійсненні сертифікації відіграє нові редакції Законів України "Про захист прав споживачів" від 15.12.93 р. № 1023-XII (в редакції від 01.12 2005 р. № 3161- IV) та "Про безпечність та якість харчових продуктів" від 06.09.2005 р. № 2809-IV, "Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності" від 01.12.2005 р. № 3164-IV (в редакції від 31.05.2007 р. № 1107-V (1107-16) та ін.

30 червня 1993 р. за № 95 вийшли Накази Держстандарту України: "Про введення обов'язкової сертифікації продукції в Україні" та "Перелік продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації в Україні" (останній згодом неодноразово редагований, у тому числі Держспоживстандартом від 1 лютого 2005 р. № 28).

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення таким поняттям: атестація продукції, якість продукції, сертифікація продукції.
2. Розвиток системи сертифікації в Україні за часів СРСР.
3. Форми оцінки відповідності продукції, що діяли в СРСР.
4. Розвиток системи сертифікації в незалежній Україні.

Лекція 2

Зміст лекції:

1. Основоположні стандарти, що регламентують систему сертифікації.
2. Місце національної системи сертифікації в світі.
3. Концептуальні принципи національної політики в галузі сертифікації.

Свій позитивний внесок у подальше удосконалення національної системи сертифікації України внесла і заміна основоположних стандартів Державної системи стандартизації України (ДСТУ 1-93) оновленим комплексом правил і положень системи ДСТУ "Національна стандартизація..." і так ін.

Сертифікація в Україні також регламентується низкою таких основоположних стандартів:

- ДСТУ 3410-96. Система сертифікації УкрСЕПРО. Основні положення.
- ДСТУ 3411:2004. Система сертифікації УкрСЕПРО. Вимоги до органів з сертифікації продукції.
- ДСТУ 3412-96. Система сертифікації УкрСЕПРО. Вимоги до випробувальних лабораторій.
- ДСТУ 3413-96. Система сертифікації УкрСЕПРО. Порядок проведення сертифікації продукції.
- ДСТУ 3414-96. Система сертифікації УкрСЕПРО. Атестація виробництва. Порядок проведення.
- ДСТУ 3415-96. Система сертифікації УкрСЕПРО. Реєстр Системи.
- ДСТУ 3417-96. Система сертифікації УкрСЕПРО. Процедура визнання результатів сертифікації продукції, що імпортується.
- ДСТУ 3418-96. Система сертифікації УкрСЕПРО. Вимоги до аудиторів та порядок їх атестації.

- ДСТУ 3419-96. Система сертифікації УкрСЕПРО. Сертифікація систем якості. Порядок проведення.
- ДСТУ 3420-96. Система сертифікації УкрСЕПРО. Вимоги до органів з сертифікації систем якості та порядок їх акредитації.
- ДСТУ 3498-96. Система сертифікації УкрСЕПРО. Бланки документів. Форма та опис.
- ДСТУ 3957-2000. Система сертифікації УкрСЕПРО. Порядок обстеження виробництва під час проведення сертифікації продукції.
- ДСТУ 2296-93. Національний знак відповідності. Форма, розміри, технічні вимоги та правила застосування.

Прискоренню розвитку національної системи сертифікації сприяє активне міжнародне співробітництво України в галузі технічного регулювання, безпосередня участь у роботі міжнародних і регіональних організацій та їх технічних комітетів. Зокрема, Держспоживстандарт України представляє Україну в 9 міжнародних та регіональних організаціях. Як вже зазначено, Україна стала членом найвпливовіших міжнародних організацій у сфері стандартизації: з 1992 р. – Міждержавної Ради зі стандартизації, метрології та сертифікації країн СНД (в рамках "Угоди про проведення узгодженої політики в галузі стандартизації, метрології та сертифікації"); з 1993 р. – Міжнародної організації з стандартизації (ISO) та Міжнародної електротехнічної комісії (IEC). З 1997 р. Україна є членом за підпискою Європейського комітету з стандартизації (СЕМ) і членом-кореспондентом Міжнародної організації законодавчої метрології. Фахівці Держспоживстандарту також активно працюють в Європейському комітеті з стандартизації в електротехніці, Міжнародній організації з стандартизації тестування, Організації Євроазіатського співробітництва державних метрологічних установ, Організації національних метрологічних установ держав Європи, Генеральній конференції мір та ваг.

З 1 березня 1998 р. набула чинності "Угода про партнерство та співробітництво між Україною та Європейським Союзом", цілий ряд статей якої передбачають зближення української системи технічного регулювання з європейською, а саме:

- участь у робочій групі з питань стандартизації Європейської економічної комісії ООН;
- залучення до Міжнародної системи сертифікації (МЕКСЕ та МЕКСБ);
- приєднання у 1996 р. до Кодексу встановленої практики розробки, прийняття та застосування стандартів Угоди по технічних бар'єрах у торгівлі;
- вступ України до Організації метрологічних закладів країн Європи.

Активно розвивається міжнародне співробітництво на двосторонній основі. Так, станом на 31 грудня 2006 р. у сфері стандартизації, метрології, оцінки відповідності та захисту прав споживачів діє 47 угод з 33 країнами, 18 з яких укладено на міжурядовому рівні. Міжурядові та міжвідомчі угоди укладені майже з усіма країнами СНД, країнами Балтії, країнами ЄС (Австрією, Францією, Фінляндією, Італією, Німеччиною, Словаччиною, Ірландією, Грецією, Туреччиною), США, Аргентиною, Болгарією, Бразилією, В'єтнамом, Єгиптом, Ізраїлем, Іраном, Китаєм, Кубою, Македонією, Монголією, Польщею, Словенією, Угорщиною, Хорватією, Чехією, Чилі, Югославією та ін. Особливого значення набуло укладення таких угод зі спеціалізованими інститутами та фірмами цих країн.

Такий розвиток національної системи технічного регулювання відповідає політичному курсу України на інтеграцію до європейських та трансатлантичних структур, приєднання до Генеральної угоди з тарифів і торгівлі та членству у СОТ.

Концептуальні принципи національної політики в галузі сертифікації представлені на рис. 1.

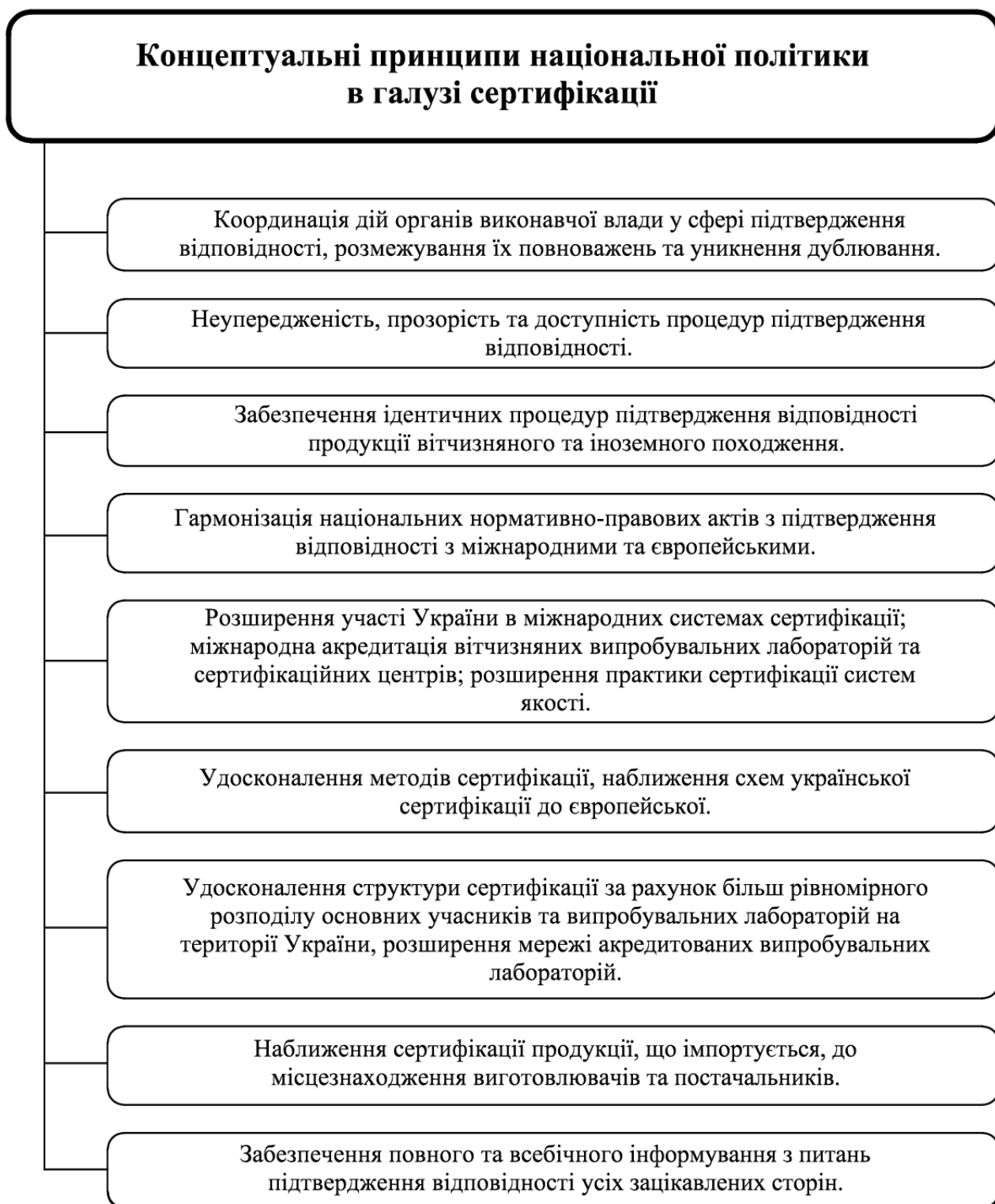

Рисунок 1 – Принципи національної політики в галузі сертифікації

Питання для самоконтролю

1. Назвіть номер стандарту «Система сертифікації УкрСЕПРО. Основні положення».
2. Назвіть статті угоди між Україною та Європейським Союзом, що спрямовані на зближення української системи технічного регулювання з європейською.
3. Назвіть основні концептуальні принципи національної політики в галузі сертифікації.

Лекція 3

Зміст лекції:

1. Організаційна структура системи УкрСЕПРО.
2. Органи з сертифікації УкрСЕПРО.
3. Науково-технічна комісія з питань сертифікації.

На сьогодні роботи з сертифікації в Україні забезпечують 118 органів сертифікації (ОС) продукції (послуг) та близько 700 випробувальних лабораторій (центрів), акредитованих в системі Української державної системи сертифікації продукції (УкрСЕПРО) та занесених до Реєстру Системи.

Організаційну структуру системи УкрСЕПРО визначає ДСТУ 3410-96 "Система сертифікації УкрСЕПРО. Основні положення", згідно з яким загальне керівництво системою, організація та координація робіт з сертифікації здійснюються Національним органом з сертифікації – Держспоживстандартом України (рис. 2).

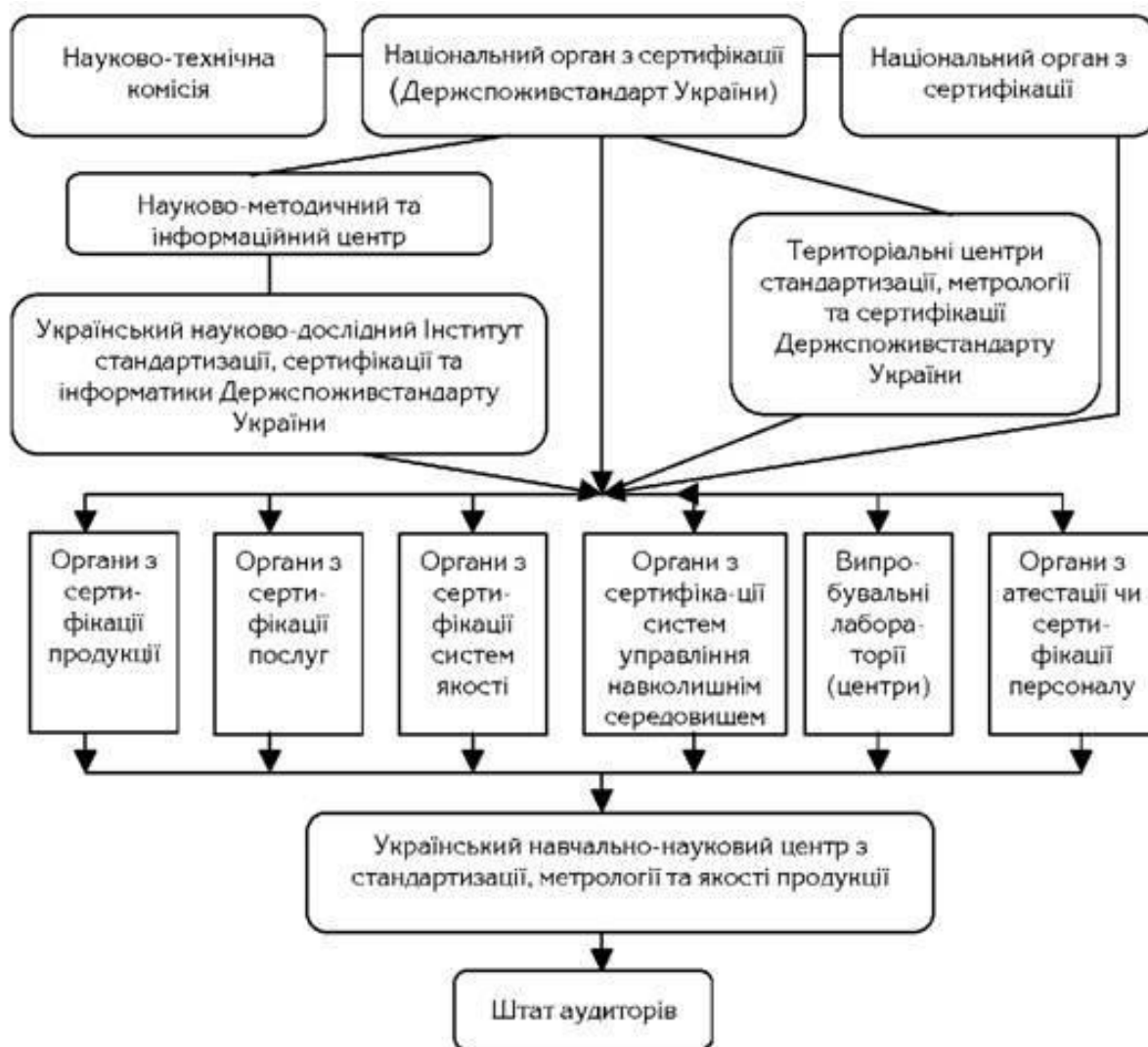

Рисунок 2 – Структурна схема системи сертифікації УкрСЕПРО

Органами з сертифікації (ОС) в системі УкрСЕПРО можуть бути організації та підприємства державної форми власності. Випробувальними лабораторіями (центрами) можуть бути акредитовані організації та підприємства будь-яких форм власності. Останні створені на базі організацій, підпорядкованих НАН України, Мінпромполітики, Держбуду, Академії наук України, МВС, Держспоживстандарту, Міносвіти та інших міністерств і відомств. Така кількість ОС повністю задовольняє потреби вітчизняних суб'єктів підприємницької діяльності в сертифікації будь-якої номенклатури продукції. Правила та процедури системи, кваліфікація фахівців відповідають міжнародним нормам і забезпечують

достатній рівень надійності та достовірності результатів. Доказом цього є укладення угод про взаємне визнання результатів робіт з сертифікації з багатьма країнами згідно із положеннями статті 6 Угоди про технічні бар'єри в зоні вільної торгівлі (принципи системи угод Світової організації торгівлі (СОТ)). Укладення угод стало свідченням визнання української національної системи сертифікації УкрСЕПРО іноземними країнами – торговими партнерами України.

Роботи з сертифікації в системі УкрСЕПРО здійснюються органами з сертифікації згідно з вимогами Системи з урахуванням правил чинних міжнародних систем сертифікації. Основні функції учасників сертифікації:

Національний орган з сертифікації – Держспоживстандарт України:

- розробляє стратегію розвитку сертифікації в Україні;
- організує, здійснює та координує роботи щодо забезпечення функціонування системи сертифікації УкрСЕПРО;
- організує розробку та удосконалення організаційно-методичних документів;
- встановлює основні принципи, правила та структуру системи сертифікації УкрСЕПРО;
- проводить державну реєстрацію систем сертифікації, знаків відповідності, веде їх Державний реєстр;
- затверджує переліки продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації.

ДСТУ 3410-96 "Система сертифікації УкрСЕПРО. Основні положення" визначає основні функції, які здійснює Держспоживстандарт України зі створення і робіт систем сертифікації однорідної продукції: організує роботи з сертифікації продукції в разі відсутності органу з сертифікації певного виду продукції; акредитує органи з сертифікації та випробувальні лабораторії (центру), атестує аудиторів, здійснює інспекційний контроль за діяльністю цих органів та осіб.

Держспоживстандарт України виконує також функції щодо міжнародних зв'язків у галузі сертифікації: приймає рішення щодо приєднання до міжнародних

систем та угод з сертифікації; взаємодіє з національними органами з сертифікації інших держав та міжнародними організаціями, що здійснюють діяльність з сертифікації.

Науково-технічна комісія з питань сертифікації створюється та затверджується Національним органом з сертифікації для розгляду перспективних напрямків розвитку і розробки пропозицій Держспоживстандарту з проблем сертифікації продукції з метою реалізації Законів України "Про захист прав споживачів" та "Про охорону праці".

Науково-технічна комісія розглядає пропозиції щодо:

- принципів єдиної політики в галузі сертифікації;
- проектів основоположних організаційно-методичних документів з сертифікації продукції, атестації виробництв, сертифікації систем якості, акредитації органів з сертифікації і випробувальних лабораторій та ін.;
- основних напрямків досліджень у галузі сертифікації продукції, а також акредитації випробувальних лабораторій, органів з сертифікації продукції (послуг) і систем якості;
- напрямків міжнародного співробітництва в галузі сертифікації, у тому числі в рамках ISO, IEC та інших міжнародних організацій;
- приєднання до міжнародних систем та угод з сертифікації;
- питань взаємодії з національними органами з сертифікації інших
- держав, що здійснюють діяльність з сертифікації, визнання результатів випробувань, сертифікатів та знаків відповідності;
- переліку продукції, що буде підлягати обов'язковій сертифікації.

Питання для самоконтролю

1. Перелічіть основні функції національного органу з сертифікації.
2. Назвіть пропозиції, що розглядає науково-технічна комісія.

Лекція 4

Зміст лекції:

1. Орган з сертифікації.
2. Організаційна структура та основні функції.
3. Умови акредитації організацій в органах сертифікації.

Орган з сертифікації продукції (рис. 3) має таку організаційну структуру

Рисунок 3 – Організаційна структура органу з сертифікації

Цей орган з сертифікації виконує такий перелік основних функцій:

- здійснює сертифікацію закріпленої за ним номенклатури продукції та несе відповідальність за дотримання правил Системи;
- розробляє організаційно-методичні документи з сертифікації закріпленої продукції;
- визначає схему та порядок здійснення сертифікації закріпленої продукції;
- організує та проводить обстеження та атестацію виробництв;
- здійснює технічний нагляд за сертифікованою продукцією та атестованим виробництвом;
- видає сертифікати відповідності на продукцію та атестати виробництв;
- забезпечує розподіл функцій, відповідальності, взаємодію персоналу при реалізації всіх функцій органу;
- розробляє пропозиції щодо розширення галузі акредитації органу з сертифікації;
- формує та актуалізує фонд нормативних документів, які використовуються під час сертифікації продукції в галузі акредитації;
- реєструє сертифікати відповідності;
- здійснює аналіз та облік закордонних сертифікатів, протоколів випробувань та інших свідоцтв відповідності продукції встановленим вимогам;
- проводить інспекційний контроль за сертифікованою продукцією (за схемою сертифікації);
- взаємодіє з випробувальними лабораторіями, іншими органами з сертифікації (також в інших країнах), Національним органом з сертифікації;
- взаємодіє з виробниками (продавцями) продукції, організаціями, які здійснюють державний контроль та нагляд за продукцією, споживачами та громадськими організаціями;

- здійснює внутрішню перевірку та забезпечення своєї відповідності вимогам даного документа та вимогам, встановленим у системах сертифікації однорідної продукції;
- веде документацію за всіма питаннями своєї діяльності та забезпечує доступність до цієї документації органів, які проводять інспекційний контроль його діяльності;
- забезпечує інформацією про результати сертифікації, в тому числі про продукцію, яка не пройшла сертифікацію або про виявленні порушення та невідповідності продукції встановленим вимогам, усі зацікавлені сторони.

Відповідно до перерахованих функцій орган з сертифікації повинен мати організаційну структуру, кваліфікований персонал, систему управління документацією та систему забезпечення якості робіт з сертифікації.

Основні правила організації, напрями діяльності вимоги до органу сертифікації продукції та порядок його акредитації визначені у ДСТУ 3411:2004.

Акредитація органів з оцінки відповідності проводиться національним органом з акредитації відповідно до Закону України "Про акредитацію органів з оцінки відповідності" 17.05.2001 р. № 2407-III з урахуванням вимог міжнародних та європейських стандартів з акредитації.

Організація може бути акредитована як орган сертифікації (орган з оцінки відповідності), якщо вона є не залежною від розробника, виробника, постачальника, споживача і має компетентність, яка дозволяє їй проводити сертифікацію у заявленій галузі сертифікації (рис. 4).

Рисунок 4 – Умови, за яких можлива акредитація організації в органі сертифікації

Питання для самоконтролю

1. Опишіть організаційну структуру органу з сертифікації.
2. Назвіть перелік основних функцій органу з сертифікації, які ви запам'ятали.
3. Назвіть умови, за яких можлива акредитація організації в органі сертифікації.

Лекція 5

Зміст лекції:

1. Обов'язки органу з сертифікації.
2. Склад Ради органу з сертифікації.
3. Функції Виконавчої групи.
4. Акредитовані випробувальні лабораторії.

До обов'язків **органу з сертифікації систем якості** належать:

- розробка організаційно-методичних документів з сертифікації систем якості;
- сертифікація систем якості;
- організація та здійснення за пропозицією органу сертифікації продукції та атестації виробництв;
- здійснення технічного нагляду за сертифікованими системами якості та атестованими виробництвами;
- видача сертифікатів на системи якості.

Органи з сертифікації продукції та систем якості акредитуються Держспоживстандартом України (органом з акредитації). Вимоги до органу сертифікації систем якості та порядок його акредитації встановлені в ДСТУ 3420-96.

До складу **Ради органу з сертифікації**, як правило, входять представник Національного органу з сертифікації, представники виконавчих груп, та випробувальної лабораторії (центру), можуть залучатися органу з сертифікації систем якості, державних органів, що здійснюють наглядові функції (Держнаглядохоронпраці, Держкоматомнагляд та ін.) та взаємодіють з органом з

сертифікації, а також представники товариств (спілок) споживачів та інших зацікавлених організацій

До функцій **Виконавчої групи** належить:

- розробка та ведення організаційно-методичних документів органу з сертифікації;
- приймання та розгляд заявок на сертифікацію продукції, підготовка рішень за ними та взаємодія із заявниками під час проведення сертифікації;
- відбір та ідентифікація зразків продукції для випробувань, здійснення нагляду за проведенням випробувань продукції, що сертифікується, проведення аналізу наданих документів та протоколів випробувань;
- проведення обстеження та атестації виробництв, організація проведення технічного нагляду за виробництвом та випробуваннями сертифікованої продукції;
- оформлення та видання сертифікатів відповідності, атестатів виробництва, ведення обліку сертифікованої продукції та сертифікатів відповідності;
- підготовка рішення щодо визнання зарубіжних сертифікатів та доведення прийнятих рішень до заявників;
- підготовка рішення про скасування або припинення дії виданих сертифікатів відповідності та інформування Національного органу з сертифікації, територіальних центрів стандартизації, метрології та сертифікації Держстандарту України і заявників щодо прийнятих органом рішень;
- погодження коригувальних заходів з усунення причин невідповідностей та порушень встановлених вимог, що виявлені під час проведення технічного нагляду за виробництвом сертифікованої продукції;
- проведення експертизи нормативних документів на продукцію, що сертифікується, та змін до них; інформування виробників та постачальників сертифікованої продукції щодо запланованих змін нормативних документів на цю продукцію;

- участь у роботі технічного комітету з стандартизації продукції в галузі акредитації;
- прийняття до розгляду апеляції з питань сертифікації продукції в галузі акредитації галу;
- підготовка звітів про результати діяльності органу з сертифікації для Національного органу з сертифікації та "Настанову з якості".

Акредитовані випробувальні лабораторії (рис. 5) проводять випробування продукції, що сертифікується, відповідно до галузі акредитації та видають протоколи випробувань. За дорученням органу з сертифікації випробувальні лабораторії беруть участь у здійсненні технічного нагляду за виробництвом та в атестації виробництва продукції, що сертифікується, а за дорученням Держспоживстандарту України – у проведенні інспекційного контролю.

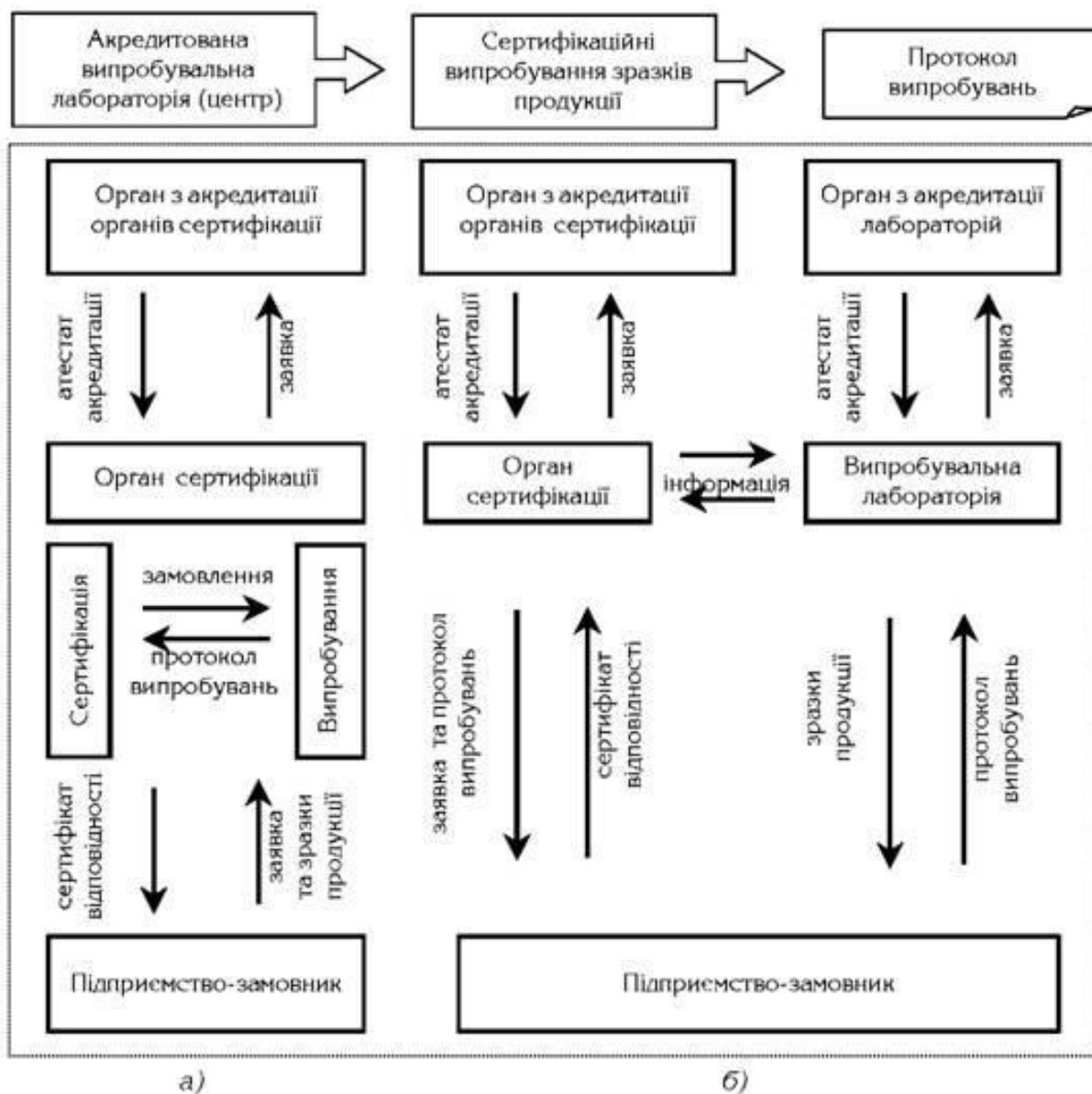

Рисунок 5 – Функціонування органів сертифікації продукції:

- а) випробувальна лабораторія у структурі органу сертифікації;
- б) випробувальна лабораторія як самостійна структура

Питання для самоконтролю

1. Назвіть обов'язки органу з сертифікації систем якості.
2. Назвіть функції Виконавчої групи органу з сертифікації, які ви запам'ятали.

3. Назвіть функції акредитованих випробувальних лабораторій.

Лекція 6

Зміст лекції:

1. Стандарти випробувальних лабораторій.
2. Обов'язки організації, яка претендує на акредитацію як органу з сертифікації продукції.
3. Функції територіальних центрів стандартизації, метрології та сертифікації Держспоживстандарту України.

Важливими кроками на шляху впровадження акредитованих випробувальних лабораторій стало впровадження у практику міжнародних нормативно-правових документів (Правила ЄЕК ООН та Директиви ЄС), які регламентують методики проведення випробувань, вимоги до випробувального обладнання, вимоги до оціночних показників тощо. Розмежування функцій акредитації та сертифікації забезпечило прийняття Закону України "Про акредитацію органів з оцінки відповідності" від 17.05.2001 р. № 2407-III та створення Національного агентства з акредитації України (НАЛУ). У сфері випробувань на основі міжнародного документу прийнято національний стандарт ДСТУ ISO/IEC 17025:2001 "Загальні вимоги до компетентності випробувальних та калібрувальних лабораторій", який встановлює вимоги до компетентності лабораторій (центрів) у провадженні випробування та порядок їх акредитації.

Зазначений стандарт є ідентичним міжнародному ISO/IEC 17025:1999 і це дає можливість визнання результатів випробувань продукції, отриманих у вітчизняних випробувальних лабораторіях, різними країнами, органи з акредитації яких уклали угоди про взаємне визнання.

Вимоги щодо представлення результатів випробувань регламентує національний документ у сфері метрології – Закон України "Про метрологію та метрологічну діяльність" від 11.02.98 р. № 113/98-ВР (в редакції від 15.06.2004 р.

№ 1765-IV). Закон, зокрема, визначає правові основи забезпечення єдності вимірювань в Україні, регулює відносини у сфері метрологічної діяльності та спрямований на захист громадян і національної економіки від наслідків недостовірних результатів вимірювань.

Випробувальні лабораторії мають бути акредитовані на технічну компетентність та незалежність у Системі. Сертифікаційні випробування можна проводити також у випробувальних лабораторіях, що акредитовані тільки на технічну компетентність, але обов'язково разом з представниками органу сертифікації продукції (послуг). Відповідальність за необ'єктивність таких випробувань несе орган сертифікації або організація, що виконує його функції, за дорученням яких випробувальна лабораторія проводить випробування.

Інспекційний контроль за діяльністю акредитованих лабораторій здійснюють Держспоживстандарт України або за його дорученням – територіальні центри з сертифікації шляхом періодичних перевірок їх діяльності, участі в їх роботі представників Держспоживстандарту України, надання лабораторією регулярної інформації щодо проведених нею випробувань, збору та аналізу інформації від організацій, що здійснюють громадський та державний контроль за якістю продукції, послуг.

Аудитори, які атестовані в системі та занесені до Реєстру Системи, за дорученням Національного органу сертифікації або органу сертифікації, виконують роботи, що пов'язані із сертифікацією продукції, процесів, послуг. Атестація аудиторів здійснюється згідно з ДСТУ 3418-96.

Організація, яка претендує на акредитацію як органу з сертифікації продукції (послуг, систем якості, персоналу) повинна мати:

- організаційну структуру, адміністративні та юридичні права для управління роботами з сертифікації в заявленій галузі акредитації;
- компетентний персонал, кваліфікація якого підтверджена документально за результатами атестації;

- актуалізований фонд нормативних документів на продукцію та методи її випробувань;
- систему двосторонніх зв'язків з виробниками або постачальниками сертифікованої продукції, яка забезпечує своєчасне їх інформування про заплановані зміни вимог нормативних документів на продукцію, зміни вимог нормативних документів на продукцію, що повинно бути документально підтверджено;
- договірні зобов'язання з акредитованими в системі випробувальними лабораторіями (центрами) для проведення випробувань продукції з метою сертифікації, а в разі необхідності – з органами сертифікації систем якості;
- штатний персонал, який веде технічний нагляд за виробництвом сертифікованої продукції;
- статут, що визначає її діяльність;
- настанову з якості;
- комплект організаційно-методичних та нормативних документів системи сертифікації продукції в заявленій галузі акредитації;
- документи, що встановлюють правила та порядок проведення технічного нагляду за виробництвом та випробуваннями сертифікованої продукції;
- досвід роботи з сертифікації, що підтверджується документально за результатами виконаних робіт.

Виробники (продавці) продукції як учасники сертифікації також повинні знати і виконувати свої функції:

- подання заявки на здійснення сертифікації;
- надання продукції та необхідної документації до неї відповідно до правил тієї системи, за якою здійснюватиметься сертифікація.

Основна вимога до виробників – забезпечення відповідності продукції, що реалізується вимогам нормативних документів, на відповідність яким вона сертифікована. При закінченні терміну дії сертифіката та знаку відповідності виробник (продавець) зупиняє реалізацію продукції, а, якщо вона не відповідає вимогам стандарту, на відповідність якому вона сертифікована, – припиняє її виробництво.

Якщо виробник вносить зміни до технології виробництва, які впливають на параметри якості сертифікованого товару, які підлягають обов'язковій сертифікації, він зобов'язаний повідомити про це орган з сертифікації.

Територіальні центри стандартизації, метрології та сертифікації Держспоживстандарту України виконують такі функції:

- здійснюють за дорученням органу з сертифікації продукції технічний нагляд за стабільністю показників сертифікованої продукції під час її виробництва;
- надають інформацію у сфері сертифікації й акредитації;
- надають на договірній основі методичну допомогу підприємствам у підготовці до акредитації їх випробувальних лабораторій, сертифікації продукції, систем якості та атестації виробництв.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть напрямки акредитації випробувальних лабораторій.
2. Ким здійснюється інспекційний контроль за діяльністю акредитованих лабораторій?
3. Назвіть, що повинна мати організація, яка претендує на акредитацію як органу з сертифікації продукції (послуг, систем якості, персоналу).
4. Назвіть функції територіальних центрів стандартизації, метрології та сертифікації Держспоживстандарту України.

Лекція 7

Зміст лекції:

1. Система підтвердження відповідності.
2. Приклади розвитку системи сертифікації.

Отже, можна констатувати, що сьогодні сертифікація в Україні стала популярним інструментом регулювання ринкової економіки. У період переходу від адміністративно-командної системи управління економікою до ринку та конкуренції, росту підприємництва вона у значній мірі забезпечує захист споживача від надходження в сферу обігу неякісних і небезпечних товарів. З огляду на деякі обмежені можливості обов'язкової сертифікації в забезпеченні підтвердження безпеки, зокрема великих обсягів продукції, і з метою створення сприятливих умов для її гармонізації з аналогічними процедурами ЄС і виконання умов членства України у СОТ Україна переходить від обов'язкової сертифікації до **обов'язкового підтвердження відповідності**.

Система підтвердження відповідності має діяти в гармонічному сполученні з іншими використовуваними на практиці формами контролю якості та безпеки продукції: державним наглядом і відомчим контролем, ліцензуванням, добровільною сертифікацією.

Зокрема, у 2005 р., органами сертифікації видано 169,4 тис. сертифікатів відповідності, що на 29 % більше ніж за 2004 р. (130,9 тис. сертифікатів). В тому ж році визнано 19,1 тис. іноземних сертифікатів країн, з якими Україна уклала угоди про взаємне визнання результатів робіт з оцінки відповідності. Серед виданих свідоцтв про визнання – 68 % на промислову продукцію та 32 % – на харчову.

Заслужують на увагу й активні заходи щодо розроблення, впровадження та сертифікації систем управління якістю на вітчизняних виробництвах, відповідно до вимог міжнародного стандарту ISO серій 9000, 14000. Так, за даними реєстру Системи УкрСЕПРО станом на 1 травня 2007 року 1347 підприємств сертифікували системи управління якістю (СУЯ), із них 34 підприємства сертифікували системи екологічного управління (СЕУ). Кількість підприємств, які сертифікували системи управління якістю/системи екологічного управління на відповідність ДСТУ 9001 та ДСТУ 14001 наведена у табл. 1.

Таблиця 1 – Кількість підприємств, які сертифікували системи управління якістю/ системи екологічного управління на відповідність ДСТУ ISO 9001 та ДСТУ ISO 14001

№ з/п	Назва регіону	2005р .	2006р .
1	Вінницька обл.	5/2	8/1
2	Волинська обл.	17	10
3	Дніпропетровська обл.	39/5	38/10
4	Донецька обл.	24/2	31/2
5	Житомирська обл.	3	6
6	Запорізька обл.	11	17

7	Закарпатська обл.	1	1
8	Івано-Франківська обл.	5	4
9	м. Київ та Київська обл.	77/5	69/5
10	Кіровоградська обл.	7	10
11	Автономна Республіка Крим	6/2	6/3
12	Луганська обл.	18	14
13	Львівська обл.	22	16/1
14	Миколаївська обл.	3/1	6
15	Одеська обл.	23	19/3
16	Полтавська обл.	18	30
17	Рівненська обл.	5	8
18	м. Севастополь	3/1	2/2
19	Сумська обл.	0	7
20	Тернопільська обл.	6	4

21	Харківська обл.	33/4	34/4
22	Херсонська обл.	4	3
23	Хмельницька обл.	5	7
24	Черкаська обл.	4	9
25	Чернівецька обл.	3	4
26	Чернігівська обл.	4/1	18/1
	У середньому за рік	13	14
	Усього	346/23	381/32

З урахуванням інформації органів сертифікації VQI, SGS, УАЯ, ТЮФ-Норд Україна та ін.) станом на 29 травня 2007 р. 1918 вітчизняних підприємств сертифікували системи управління якістю, 79 підприємств сертифікували системи екологічного управління та 39 підприємств сертифікували систему управління безпечністю харчових продуктів (ХАССП).

ХАССП – англійською HACCP (Hazard Analysis and Critical Control Point) – система аналізу ризиків, небезпечних чинників і контролю критичних точок. В Україні вимоги щодо розробки та впровадження систем управління безпечністю харчової продукції за принципами HACCP задекларовані ДСТУ 4161-2003 «Система управління безпечністю харчових продуктів. Вимоги» та ДСТУ ISO 22000:2007 «Системи управління безпечністю харчових продуктів. Вимоги до будь-яких організацій харчового ланцюга».

Лише в першому кварталі 2007 р. центрами стандартизації, метрології та сертифікації була надана методична допомога підприємствам з питань створення систем управління, зокрема з:

1) розроблення:

- о СУЯ – 280 підприємствам;
- о СЕУ – 20 підприємствам;
- о ХАССП – 59 підприємствам;

2) впровадження:

- о СУЯ – 77 підприємствам;
- о СЕУ – 4 підприємствам;
- о ХАССП – 23 підприємствам;

3) сертифікації:

- о СУЯ – 35 підприємствам;
- о СЕУ – 4 підприємствам;
- о ХАССП – 11 підприємствам.

Також, організовано і проведено семінари ("круглі столи") з питань:

1) розроблення:

- о СУЯ – 36;
- о СЕУ – 4;
- о ХАССП – 8;

2) впровадження:

- о СУЯ – 19;
- о ХАССП – 6;

3) сертифікації:

- o СУЯ – 7;
- o ХАССП – 4.

Питання для самоконтролю

1. Яка мета переходу від обов'язкової сертифікації до обов'язкового підтвердження відповідності?
2. Розшифруйте аббревіатури СУЯ, СЕУ, ХАССП.

Лекція 8

Зміст лекції:

1. Обов'язкова сертифікація.
2. Відмінності між світовою і вітчизняною практикою стандартизації і сертифікації.
3. Учасники обов'язкової сертифікації.

Найбільша кількість сертифікатів на систему управління якістю видана підприємствам та організаціям харчової галузі (20 %), машинобудівництва (14 %), сфери послуг (14 %).

Окремі вітчизняні виробники-експортери вже усвідомили, що наявність сертифікованої системи управління якістю є однією з вимог, які висувають іноземні партнери під час розгляду зовнішньоекономічних пропозицій. Наприклад, сьогодні сертифікована система управління якістю відповідно до вимог стандарту ISO 9001 на відомих підприємствах, продукція або послуги яких, визнані як на внутрішньому так і на зовнішньому ринках, зокрема:

- харчової промисловості – ЗАТ "Оболонь", НВАО "Масандра", "Союз-Віктан", ЗШВ "Новий Світ", ЗАТ "Артемівський завод шампанських вин", ТОВ "Княжий Град", ККЗБН "Росинка";
- металургійної промисловості – ДП "Нікопольський трубний завод";
- сфери послуг – ВАТ "Готель "Прем'єр палац", ЗАТ "Київстар GSM";
- фармацевтичної промисловості: ЗАТ "Борщагівський хімфармзавод", ВАТ "Фармак";
- легкої промисловості – ВАТ "Київська швейна фабрика "Желань";
- заклади освіти – Університет економіки та права "Крок".

Підвідомчі Держспоживстандарту України центри стандартизації, метрології та сертифікації готові надати будь-яку професійну консультаційно-методичну допомогу підприємствам з питань розроблення, впровадження та сертифікації системи управління якістю.

Згідно з ДСТУ 3410-96 "Система сертифікації УкрСЕПРО. Основні положення", сертифікація в системі УкрСЕПРО передбачає підтвердження третьою стороною показників, характеристик та властивостей продукції, процесів, послуг на підставі випробувань, атестації виробництва та сертифікації системи якості (рис. 6).

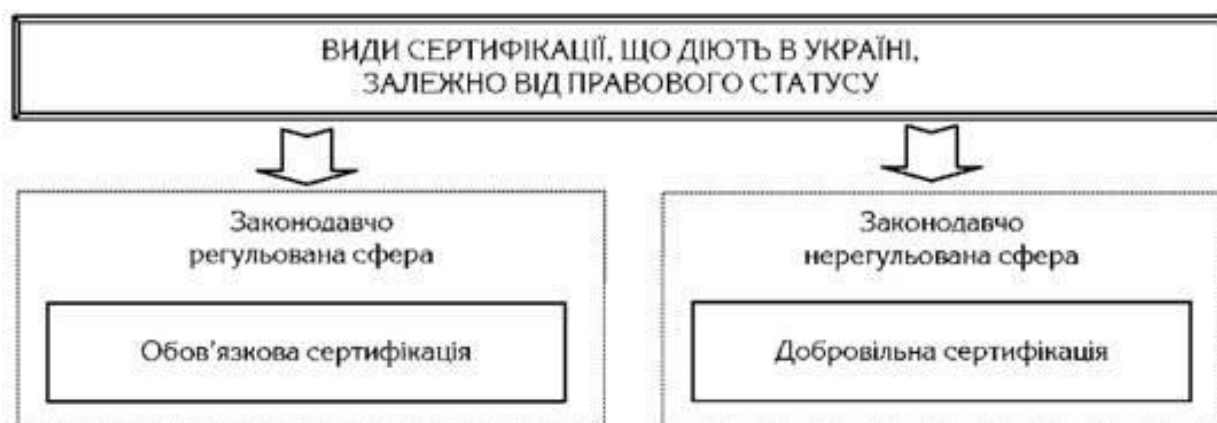

Рисунок 6 – Види сертифікації в Україні

В Україні у рамках Системи УкрСЕПРО передбачена обов'язкова сертифікація продукції тільки на відповідність вимогам, що стосуються охорони здоров'я людини, її безпеки, охорони довкілля та сумісності.

Якість продукції у Системі УкрСЕПРО є об'єктом обов'язкової сертифікації.

Обов'язкова сертифікація продукції здійснюється на відповідність до обов'язкових вимог нормативних документів, які зареєстровані в установленому

порядку, а також аналогічних вимог міжнародних та національних стандартів інших держав, що введені в дію в Україні.

У зв'язку з цим варто зауважити, що поки існують суттєві відмінності між світовою і вітчизняною практикою стандартизації і сертифікації (табл. 2).

Таблиця 2 – Відмінності між світовою і вітчизняною практикою стандартизації і сертифікації

Процедури	ЄС / Світова практика	Українська практика
Стандартизація	● дві категорії технічних вимог, що застосовують до видів продукції, а не окремих товарів, обов'язкові і добровільні; ● 90% стандартів ЄС є добровільними, інші 10% є рекомендованими до використання як такі, що підтверджують відповідність директивам; ● обов'язкові вимоги стосуються лише здоров'я і безпеки споживачів (зокрема,	Обов'язкова стандартизація практично всієї продукції, яка не забезпечує якості (через застарілість нормативів), і не стільки гарантує безпеку, скільки є бар'єром для впровадження інновацій через надмірно детальні вимоги, обов'язкові до виконання

	інформування споживачів), добровільні стандарти таких параметрів продукції/послуг, як якість, надійність, міцність тощо	
Оцінювання відповідності / Сертифікація	• обов'язкової сертифікації немає. Замість неї впроваджено оцінювання відповідності з використанням модульного підходу, і для багатьох товарів, зокрема, «самосертифікацію»; • зазначена система ґрунтується на оцінці ризику, тобто рівня безпеки кожного виду продукції і послуг; • для продукції, поєднаної з можливою небезпекою, існує	Стандарти обов'язкові. Виробники можуть виготовляти і реалізовувати тільки ту продукцію, яка відповідає встановленим державою нормам. Процедуру сертифікації впровадив і контролює суто Держспоживстандарт

	жорсткіша процедура оцінки відповідності, до якої залучаються зовнішні незалежні органи (здебільшого приватні), що мають повноваження на виконання робіт згідно з директивами	
--	---	--

В Україні учасниками обов'язкової сертифікації є виробники продукції чи виконавці послуг, замовники (постачальники, продавці), а також організації, що являють собою органи з сертифікації, випробувальні лабораторії (центри – у випадку коли орган з сертифікації акредитовано як випробувальну лабораторію) і спеціально уповноважені органи виконавчої влади. Основними учасниками є заявники, органи з сертифікації та випробувальні лабораторії. Саме вони безпосередньо беруть участь у проведенні сертифікації кожного конкретного об'єкта на всіх етапах цієї процедури.

Питання для самоконтролю

1. Наведіть види сертифікації в Україні.
2. Що підлягає обов'язковій сертифікації в Україні?
3. Хто є учасниками обов'язкової сертифікації?

Лекція 9

Зміст лекції:

1. Типова структура системи обов'язкової сертифікації.
2. Порядок проведення сертифікації продукції в Україні.

Система сертифікації включає учасників робіт, нормативну базу, Положення про управління системою і правила проведення сертифікації. Великі системи сертифікації, що охоплюють різноманітну номенклатуру продукції чи послуг, включають кілька малих систем – систем сертифікації однорідної продукції або послуг. Ці системи створюються при необхідності конкретизації загальних правил стосовно до деякої сукупності видів продукції чи послуг, що має загальні ознаки. Кожна система сертифікації установлює свій знак відповідності. Системи сертифікації й їхні знаки відповідності реєструються Держспоживстандартом України.

Типова структура системи обов'язкової сертифікації передбачає наступний склад учасників:

- державний орган виконавчої влади, на який законодавчо покладено проведення обов'язкової сертифікації;
- центральні органи систем сертифікації однорідної продукції чи послуг (при необхідності);
- органи з сертифікації;
- випробувальні лабораторії (центри).

У систему сертифікації можуть також входити організації чи підрозділи, які обслуговують систему: центри по підготовці експертів з сертифікації, науково-методичні центри та ін.

Обов'язкова сертифікація проводиться винятково в Державній системі сертифікації (далі – Система), що створює Державний комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики – національний орган України з сертифікації. Він же проводить і координує роботу з забезпечення функціонування Системи.

Обов'язкова сертифікація включає перевірку та випробування продукції чи послуг для визначення їх характеристик і подальший державний технічний нагляд за сертифікованою продукцією або послугами.

Обов'язкова сертифікація продукції проводиться на відповідність обов'язковим вимогам чинних в Україні нормативних документів щодо безпеки життя, здоров'я людей та охорони довкілля. Перелік продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації в Україні, затверджений наказом Держстандарту України від 30.06.93 № 95 (в редакції від 01.02.2005 р. № 28), а також: "Порядком митного оформлення імпортованих товарів (продукції), що підлягають обов'язковій сертифікації в Україні", затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 04.11.97 р. № 1211, "Порядком ввезення на митну територію України продукції, що імпортується та підлягає в Україні обов'язковій сертифікації", затвердженого наказом Державної митної служби України і Держстандарту України 10.05.94 р. № 107/126, "Порядком проведення робіт з сертифікації продукції іноземних виробництв за схемами з обстеженням, атестацією та сертифікацією систем якості", затвердженого наказом Держстандарту України від 02.08.96 р. № 329 та ін.

Загальні вимоги до порядку проведення сертифікації продукції (процесів, робіт, послуг) в **Українській державній системі сертифікації**, а також до технічного нагляду, за сертифікованою продукцією та послугами встановлені **ДСТУ 3413-96**. Вимоги є обов'язковими для підприємств, установ, організацій і громадян – суб'єктів господарської діяльності, у тому числі іноземних, незалежно від форм власності (рис. 7).

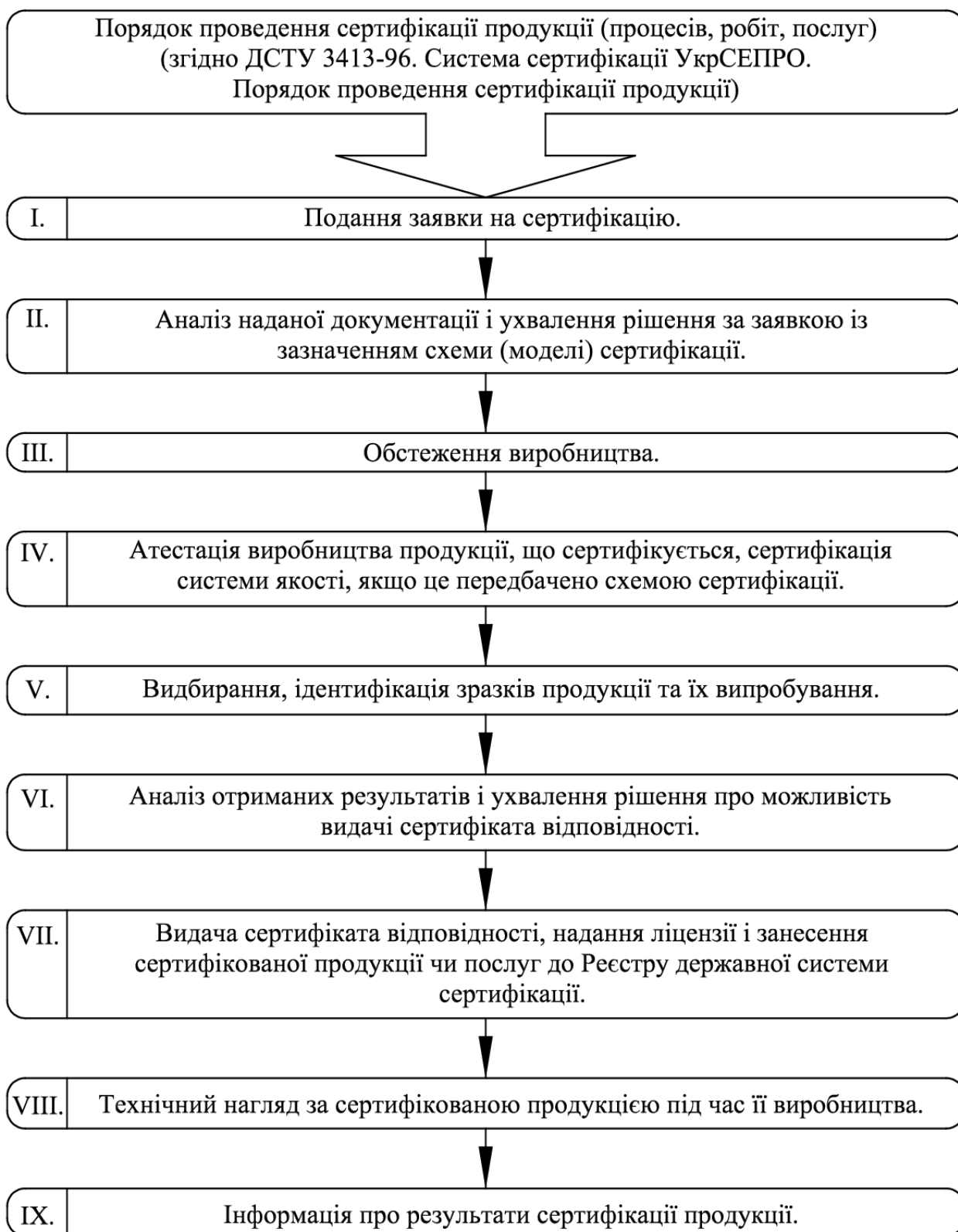

Рисунок 7 – Порядок проведення сертифікації продукції в Україні

Питання для самоконтролю

1. Що є системою сертифікації?
2. Перелічите склад учасників типової структури системи обов'язкової сертифікації.
3. Опишіть порядок проведення сертифікації продукції в Україні.

Лекція 10

Зміст лекції:

1. Подання та розгляд заявки.
2. Аналіз документації.
3. Схеми (моделі) сертифікації продукції в системі УкрСЕПРО.

Розглянемо порядок проведення сертифікації продукції.

I. Подання та розгляд заявки. Заявник подає заявку до акредитованого органу з сертифікації, а у разі його відсутності – до Держспоживстандарту України. Орган із сертифікації (рис. 3) розглядає заявку в установлений порядком сертифікації термін (не пізніше одного місяця і сповіщає заявника про своє рішення, де серед різних відомостей, необхідних заявникові, вказує, які органи з сертифікації та випробувальні лабораторії може вибрати заявник.

II. Аналіз документації здійснюється з метою перевірки її відповідності встановленим вимогам. За необхідності перевіряється наявність нормативних документів на продукцію та висновок відповідних контролюючих організацій (Міністерства охорони здоров'я, Державної інспекції ветеринарної медицини чи карантину рослин, Держнаглядохоронпраці тощо). Перевіряються також наявність деяких документів та достатність вимог щодо маркування та етикетування продукції.

Подану заявку розглядає орган з сертифікації, який:

- реєструє заявку в журналі обліку і заводить окрему справу про сертифікацію продукції (послуг) підприємства-виробника (включаючи іноземне), у якому зберігається все листування і внутрішні документи органу з сертифікації з будь-якої продукції, послуг цього виробника;

- проводить формальну експертизу заявки і доданих документів щодо правильності заповнення реквізитів заявки;
- визначає схему (модель) сертифікації продукції (послуг), необхідність попереднього обстеження виробництва та атестації виробництва чи аналізу функціонування сертифікованої системи якості;
- визначає випробувані лабораторії, що будуть проводити випробування продукції (послуг), кількість зразків для випробувань, правила їхнього відбору, організацію, яка буде проводити технічний нагляд, а також терміни проведення окремих видів робіт із сертифікації та їхню вартість;
- визначає перелік необхідних додаткових документів, які повинен подати заявник для проведення сертифікації за заявкою;
- укладає договір із заявником на проведення робіт із сертифікації продукції (послуг);
- приймає рішення за заявкою в терміни, які встановлені нормативними документами на відповідний вид продукції чи послуг;
- видає сертифікати відповідності та ліцензії на застосування знаку відповідності (або сам застосовує знак) щодо продукції, що сертифікується;
- проводить інспекційний контроль за сертифікованою продукцією (за схемою сертифікації);
- відміняє або призупиняє дію виданих сертифікатів, бере участь у розробці коригувальних заходів, які контролюють їх виконання;
- здійснює внутрішню перевірку та забезпечення своєї відповідності вимогам даного документа та вимогам, встановленим у системах сертифікації однорідної продукції;
- забезпечує інформацією про результати сертифікації всі зацікавлені сторони. Орган з сертифікації посилає заявнику та випробувальній лабораторії рішення за заявкою в термін, що встановлений нормативними документами, але не пізніше одного місяця з дня її подання. Якщо за результатами розгляду заявки отримані позитивні результати аналізу, то приймається рішення про схему проведення сертифікації.

Схема (модель) сертифікації заявленої продукції чи послуг визначається органом з сертифікації за узгодженням із заявником до початку робіт із сертифікації. Вибір схеми залежить від виду продукції та послуг, її кількості, стану виробництва та інших вихідних даних. Схема проведення сертифікації вказується в документах, що встановлюють порядок проведення сертифікації конкретного виду продукції чи послуг.

Для сертифікації продукції (послуг) вітчизняного виробництва та імпортої можуть застосовуватися такі схеми сертифікації (табл. 3):

- 1) сертифікація одиничних виробів;
- 2) сертифікація партії продукції;
- 3) сертифікація з проведенням періодичного технічного контролю;
- 4) сертифікація з обстеженням виробництва;
- 5) сертифікація з атестацією виробництва;
- 6) сертифікація з оцінкою системи якості.

Таблиця 3 – Схеми (моделі) сертифікації продукції в системі УкрСЕПРО

Серійність продукції, що сертифікується	Обов'язковість проведення робіт щодо продукції, яка сертифікується з					Документи, що видаються органом з сертифікації продукції
	обстеженням її виробництва	атестацією виробництва	сертифікацією системи якості її виробництва	її випробуванням з метою сертифікації	технічного нагляду за її виробництвом	
1	2	3	4	5	6	7
Одиничний виріб	Не проводиться	Не проводиться	Не проводиться	Проводиться по кожному виробу	Не проводиться	Сертифікат відповідності на кожний виріб
Партія продукції (виробів)	Не проводиться	Проводиться, якщо вирішено органом з сертифікації та заявником	Не проводиться	Проводиться на зразках, що відібрані в порядку і в кількості, які встановлені органом з сертифікації	Проводиться тільки за наявності угоди між заявником та органом з сертифікації щодо атестації виробництва в порядку, визначено	Сертифікат відповідності на партію продукції (виробів) з наведенням розміру сертифікованої партії

					му органом з сертифікац ії	
Продукція, що випускається серійно	Проводиться	Не проводить ся	Не проводить ся	Проводиться на зразках, відібраних у порядку та в кількості, що встановлені органом з сертифікації	Проводиться в порядку, що визнаний органом з сертифікації	Сертифікат з терміном дії, що встановлюється ліцензійною угодою (до одного року)
Продукція, що випускається серійно	Не проводиться	Проводиться	Не проводить ся	Проводиться на зразках, відібраних у порядку та в кількості, що встановлені органом з сертифікації	Проводиться в порядку, що визнаний органом з сертифікації	Сертифікат з терміном дії, що встановлюється ліцензійною угодою з урахуванням терміну дії атестата виробництва (до двох років)

Продукція, що випускається серійно	Не проводиться	Не проводиться	Проводиться органом з сертифікації якості	Проводиться на зразках, відібраних у порядку та в кількості, що встановлені органом з сертифікації	Проводиться у порядку, що визнаний органом з сертифікації	Сертифікат з терміном дії, що встановлюється ліцензійною угодою з урахуванням терміну дії сертифіката на систему якості (до трьох років)
------------------------------------	----------------	----------------	---	--	---	--

Питання для самоконтролю

1. Опишіть етап «Подання та розгляду заявки» порядку проведення сертифікації продукції.
2. Опишіть етап «Аналізу документації» порядку проведення сертифікації продукції.
3. Які схеми сертифікації можуть застосовуватися для сертифікації продукції (послуг) вітчизняного виробництва?

Лекція 11

Зміст лекції:

1. Схеми проведення сертифікації.
2. Обстеження виробництва.
3. Атестація виробництва.
4. Сертифікація системи якості.

Схема 1. При проведенні **сертифікації одиничних виробів** випробуванню піддається кожний окремий виріб. На зразок, що пройшов випробування, видається сертифікат відповідності на термін до одного року. У сертифікаті відповідності вказується заводський номер продукції.

Ця схема застосовується при сертифікації продукції, що може бути ідентифікована як окремий об'єкт, і надходить невеликими партіями чи одиничними об'єктами.

При використанні цієї схеми сертифікації технічний нагляд після видачі сертифіката не здійснюється.

Схема 2. Сертифікація партії продукції проводиться шляхом випробування зразків, відібраних з цієї партії в порядку та у кількості, що встановлені органом сертифікації відповідно до вимог нормативних документів. Під партією продукції розуміється партія, що супроводжується одним сертифікатом відповідності або одним супровідним документом, який містить посилання на сертифікат відповідності. При цьому в партії повинна гарантуватися однорідність продукції за показниками безпеки.

Після видачі сертифіката технічний нагляд за продукцією не здійснюється.

Схема 3. Сертифікація продукції, що випускається серійно, може проводитись на підставі позитивних результатів сертифікаційних випробувань

зразків продукції і документації, наданої заявником, про стан виробництва. При здійсненні сертифікації за цією схемою в обов'язковому порядку передбачається проведення технічного нагляду сертифікованої продукції.

Право на застосування сертифіката відповідності видається в основному терміном дії до одного року. Дія сертифіката відповідності припиняється і не відновлюється, якщо:

- результати контрольних випробувань продукції негативні;
- продукція не представлена на контрольні випробування в терміни, обумовлені договором (контрактом) на проведення технічного нагляду.

Якщо дія сертифіката відповідності припинено, то повторно застосовувати цю схему сертифікації не дозволяється.

Ця схема сертифікації може застосовуватися на стадії розробки і впровадження продукції у виробництво. При цьому з метою сертифікації можуть бути зараховані кваліфікаційні випробування, проведені у випробувальній лабораторії, акредитованій в Системі.

Якщо в результаті аналізу наданої заявником документації у органу з сертифікації виникли обґрунтовані сумніви щодо показників безпеки продукції, то здійснюється перевірка виробництва

Схеми 1, 2 і 3 не застосовуються при **сертифікації послуг**.

Схема 4. Вона використовується для одержання сертифіката відповідності на продукцію, що випускається серійно, а також на надання послуг. Сертифікат відповідності в цьому випадку видається на підставі позитивних результатів випробування зразків продукції (послуг) і проведення **обстеження виробництва (обслуговування)**.

Якщо продукція, виготовлена серійно, сертифікована за цією схемою, то орган з сертифікації відповідно до затвердженої програми технічного контролю

здійснює технічний нагляд, контрольні випробування продукції чи послуг, що відбирається з місць виробництва чи торгівлі. Сертифікат відповідності за цією схемою видається терміном дії до двох років.

Схема 5. Сертифікація продукції, що випускається серійно, і надання послуг із проведенням атестації виробництва припускає:

- випробування зразків продукції (послуг);
- атестацію виробництва;
- технічний нагляд (контрольні випробування, контроль атестованого виробництва). При використанні такої схеми сертифікат відповідності видається на термін до трьох років, але не більше терміну дії атестата виробництва.

Схема 6. Сертифікація продукції, що випускається серійно, і послуг із сертифікацією системи якості виробництва передбачає:

- випробування зразків;
- сертифікацію системи якості, а якщо вона вже сертифікована, то оцінку системи якості;
- технічний нагляд і контроль за відповідністю системи якості установленим вимогам і дієвістю системи якості.

Сертифікат видається на термін до п'яти років, з урахуванням терміну дії сертифіката на систему якості.

ІІІ. Обстеження виробництва. Залежно від вибраної схеми сертифікації здійснюється аналіз стану виробництва. Обстеження виробництва проводиться з метою підтвердження можливості підприємства виготовляти продукцію відповідно до вимог чинних нормативних документів, видачі рекомендацій щодо періодичності та форм проведення технічного нагляду за виробництвом сертифікованої продукції.

Порядок здійснення робіт з обстеження виробництва продукції або надання послуг передбачає виконання наступних етапів:

- експертизу нормативної, технічної та технологічної документації, наданої підприємством;
- обстеження виробництва;
- оформлення акту обстеження виробництва.

Комісія може, при необхідності, отримати від заявника інші додаткові відомості, якщо вони необхідні для обстеження виробництва.

За результатами роботи комісія оформлює акт обстеження виробництва у двох екземплярах. Акт підписується членами комісії і затверджується керівником органу з сертифікації.

IV. Атестація виробництва здійснюється з метою оцінки технічних можливостей підприємства-виробника забезпечити стабільний випуск продукції, що відповідає вимогам нормативних документів, та видачі рекомендацій щодо періодичності випробувань, кількості зразків (проб), що випробовуються під час сертифікації, способів та правил їх відбирання. Це – офіційне підтвердження наявності необхідних і достатніх умов для забезпечення стабільного випуску визначеної продукції чи послуг, що відповідають вимогам нормативних документів.

Атестація виробництва здійснюється за ініціативою підприємства, що випускає продукцію, або на вимогу органу з сертифікації продукції. За результатами атестації видаються рекомендації про періодичність випробувань, кількість зразків і проб, необхідних для сертифікації, способи і правила їх відбору.

Порядок проведення робіт з атестації виробництва повинен передбачати:

- попередню оцінку;
- складання програми і методики атестації;
- перевірку виробництва та атестацію його технічних можливостей;

- технічний нагляд за атестованим виробництвом.

Результати атестації оформлюються атестатом виробництва, що реєструється в Реєстрі Системи і направляється заявнику, а його копія – у територіальний орган Держспоживстандарту.

Сертифікація системи якості щодо виробництва продукції, яка сертифікується, проводиться з метою забезпечення впевненості органу з сертифікації продукції в тому, що продукція, яка випускається підприємством, відповідає обов'язковим вимогам нормативних документів, всі технічні, адміністративні та людські чинники, що впливають на якість продукції, перебувають під контролем, продукція незадовільної якості своєчасно виявляється, а підприємство вживає заходів щодо запобігання виготовленню такої продукції на постійній основі.

Питання для самоконтролю

1. Опишіть схему 1 сертифікації продукції (послуг) вітчизняного виробництва.
2. Опишіть схему 2 сертифікації продукції (послуг) вітчизняного виробництва.
3. Опишіть схему 3 сертифікації продукції (послуг) вітчизняного виробництва.
4. Опишіть схему 4 сертифікації продукції (послуг) вітчизняного виробництва.

5. Опишіть схему 5 сертифікації продукції (послуг) вітчизняного виробництва.
6. Опишіть схему 6 сертифікації продукції (послуг) вітчизняного виробництва.
7. Опишіть етап «Обстеження виробництва» порядку проведення сертифікації продукції.
8. Опишіть етап «Атестація виробництва» порядку проведення сертифікації продукції.
9. Назвіть мету сертифікації системи якості.

Лекція 12

Зміст лекції:

1. Відбирання, ідентифікація зразків продукції та їх випробування.
2. Аналіз отриманих результатів і ухвалення рішення про можливість видачі сертифіката відповідності.
3. Видача сертифіката відповідності на продукцію і занесення її до Реєстру Державної системи сертифікації.
4. Технічний нагляд за сертифікованою продукцією під час її виробництва.

V. Відбирання, ідентифікація зразків продукції та їх випробування.

Зразки для випробувань відбирає, як правило, випробувальна лабораторія, в окремих випадках – орган з сертифікації. Зразки, які пройшли випробування, зберігаються протягом терміну, передбаченого правилами системи сертифікації конкретної продукції. Протоколи випробувань передаються органів з сертифікації і в копії – заявнику.

VI. Аналіз отриманих результатів і ухвалення рішення про можливість видачі сертифіката відповідності. Протоколи випробувань, результати обстеження та атестації виробництва, інші документи про відповідність, які надійшли до органу з сертифікації, підлягають аналізу для остаточного висновку про відповідність продукції висунутим вимогам.

VII. Видача сертифіката відповідності на продукцію і занесення його до Реєстру Державної системи сертифікації. Сертифікат відповідності видається винятково органом з сертифікації продукції. Він може видаватися на одиничний виріб, на партію чи на продукцію, виготовлену підприємством серійно протягом

терміну, встановленого ліцензійним договором, із правом маркірувати знаком відповідності кожен одиницю продукції (послуг).

Свідченням відповідності імпортованої продукції встановленим в Україні вимогам є **сертифікат відповідності**, виданий у системі УкрСЕПРО, або **свідоцтво про визнання** закордонного сертифіката (ДСТУ 3417-96).

На підставі протоколу результатів випробувань, сертифіката системи якості або атестата виробництва, у залежності від прийнятої схеми (моделі) сертифікації, орган з сертифікації приймає рішення про видачу сертифіката відповідності, оформлює його і реєструє в Реєстрі Системи.

Сертифікат видається на одиничний виріб, на партію продукції або на продукцію, що випускається підприємством серійно протягом терміну, встановленого ліцензійною угодою, з правом маркування знаком відповідності кожної одиниці продукції.

Сертифікат на такі види продукції, на які поширюються особливі вимоги в галузі безпеки (санітарні, ветеринарні тощо), видається лише за наявності гігієнічного ветеринарного, фітосанітарного та інших спеціальних сертифікатів, що засвідчують їх нешкідливість та інші специфічні якості.

Термін чинності сертифіката встановлює орган з сертифікації, але не більше трьох років.

Якщо дію сертифіката тимчасово припинено, то на цей період маркування продукції (послуг) і супровідних документів забороняється. При анулюванні сертифіката відповідності заявник позбавляється права використовувати знак відповідності.

Право маркірувати знаком відповідності продукцію, сертифіковану за схемами 3, 4, 5, 6 та послуги надається заявнику на підставі ліцензійної угоди. Наявність знаку відповідності на упаковці товару значно підвищує впевненість у його споживчих якостях і довіру до виробника.

В Україні затверджено загальний знак відповідності системи УкрСЕПРО. Його символіка, форма, розміри і технічні вимоги регламентуються ДСТУ 2296-93 "Національний знак відповідності" (рис. 8).

Рисунок 8 – Український знак відповідності системи УкрСЕПРО

Знаком, зображеним на рисунку (а), маркірується продукція, що відповідає **обов'язковим** вимогам нормативних документів. Вона включена в перелік продукції (послуг), що підлягає обов'язковій сертифікації.

Знак відповідності, який зображено на рисунку (б), застосовується для позначення продукції, яка не підлягає обов'язковій сертифікації, проте сертифікована з ініціативи виробника чи продавця (**добровільна сертифікація**).

Якщо продукція не підлягає обов'язковій сертифікації, але сертифікована на відповідність **окремим** вимогам нормативних документів, то вона маркується знаком, зображеним на рисунку (в).

VIII. Технічний нагляд за сертифікованою продукцією під час її виробництва проводиться протягом терміну дії сертифіката згідно з ліцензійними угодами за програмою технічного нагляду. Технічний нагляд за сертифікованою продукцією організує, координує і проводить орган, який видав сертифікат, або за його дорученням органи з сертифікації систем якості, територіальні органи Держспоживстандарту.

Обсяг, порядок та періодичність нагляду встановлюються органом з сертифікації продукції під час проведення сертифікації і регламентуються програмою технічного нагляду, яка розробляється органом і затверджується його керівником (рис. 9, 10).

Рисунок 9 – Технічний нагляд за сертифікованою продукцією під час її виробництва

Рисунок 10 – Технічний нагляд за сертифікованою продукцією під час її виробництва

Питання для самоконтролю

1. Опишіть етап «Відбирання, ідентифікації зразків продукції та їх випробування» порядку проведення сертифікації продукції.
2. Опишіть етап «Аналізу отриманих результатів і ухвалення рішення про можливість видачі сертифіката відповідності» порядку проведення сертифікації продукції.
3. Опишіть етап «Видачі сертифіката відповідності на продукцію і занесення його до Реєстру Державної системи сертифікації» порядку проведення сертифікації продукції.
4. Опишіть етап «Технічного нагляду за сертифікованою продукцією під час її виробництва» порядку проведення сертифікації продукції.

Лекція 13

Зміст лекції:

1. Періодичність процедур технічного нагляду.
2. Підстави для тимчасового припинення або зупинки дії сертифіката відповідності.
3. Інформація про результати сертифікації продукції.
4. Добровільна сертифікація.

Періодичність процедур технічного нагляду встановлюється залежно від складності продукції, ймовірності виникнення небезпеки від її використання для життя та здоров'я людини, навколишнього середовища з урахуванням результатів здійснення робіт з сертифікації та терміну дії сертифіката.

Звіти з технічного нагляду та інформація щодо виконання коригувальних заходів зберігаються в органі з сертифікації. Цей орган має право за результатами технічного нагляду призупинити дію сертифіката та ліцензійної угоди, а також анулювати сертифікат та скасувати ліцензійну угоду.

Наводимо перелік умов або обставин, за яких орган з сертифікації може призупинити дію сертифіката.

Підстави для тимчасового припинення або зупинки дії сертифіката відповідності:

- виявлення невідповідності продукції вимогам, що встановлені під час сертифікації;
- порушення вимог правил приймання; методів контролю та випробувань; маркування продукції та ін.;
- внесення виробником-власником сертифікату змін до нормативних документів, методів випробувань, складу, які можуть вплинути на

відповідність сертифікованої продукції встановленим вимогам, без попереднього узгодження з органом із сертифікації;

- підприємство-власник сертифіката не повідомило орган з сертифікації про істотні зміни у сертифікованій системі якості;
- неправильне використання логотипа органу з сертифікації;
- не впроваджені коригувальні дії щодо невідповідностей, виявлених аудитором органу з сертифікації;
- порушення умов договору заявником.

Коригувальні заходи визначає орган з сертифікації, який зупиняє дію сертифіката, про що інформує відповідні органи Держспоживстандарту і Державну митну службу та інші зацікавлені організації. Далі орган встановлює термін виконання коригувальних заходів та контролює їх виконання заявником. Заявник за такої ситуації зобов'язаний повідомити споживачів про небезпеку (або небажаність) використання продукції та порядок усунення виявлених невідповідностей. Заявником також вживаються заходи щодо усунення причин невідповідності продукції. Якщо коригувальні заходи зумовили позитивні результати, заявник визначає нове маркування продукції.

ІХ. Інформація про результати сертифікації продукції. Орган з сертифікації продукції веде облік виданих ним сертифікатів і направляє їх копії до Держспоживстандарту України, який на підставі реєстру системи сертифікації УкрСЕПРО видає довідники, що містять інформацію щодо сертифікованої продукції.

Інформація про відповідність стандартам необхідна покупцям, кінцевим споживачам, страховим компаніям, органам, що інспектують та контролюють, урядовим органам для різноманітних ситуацій, пов'язаних з продуктом. Способи інформування про відповідність представлені на рис. 11.

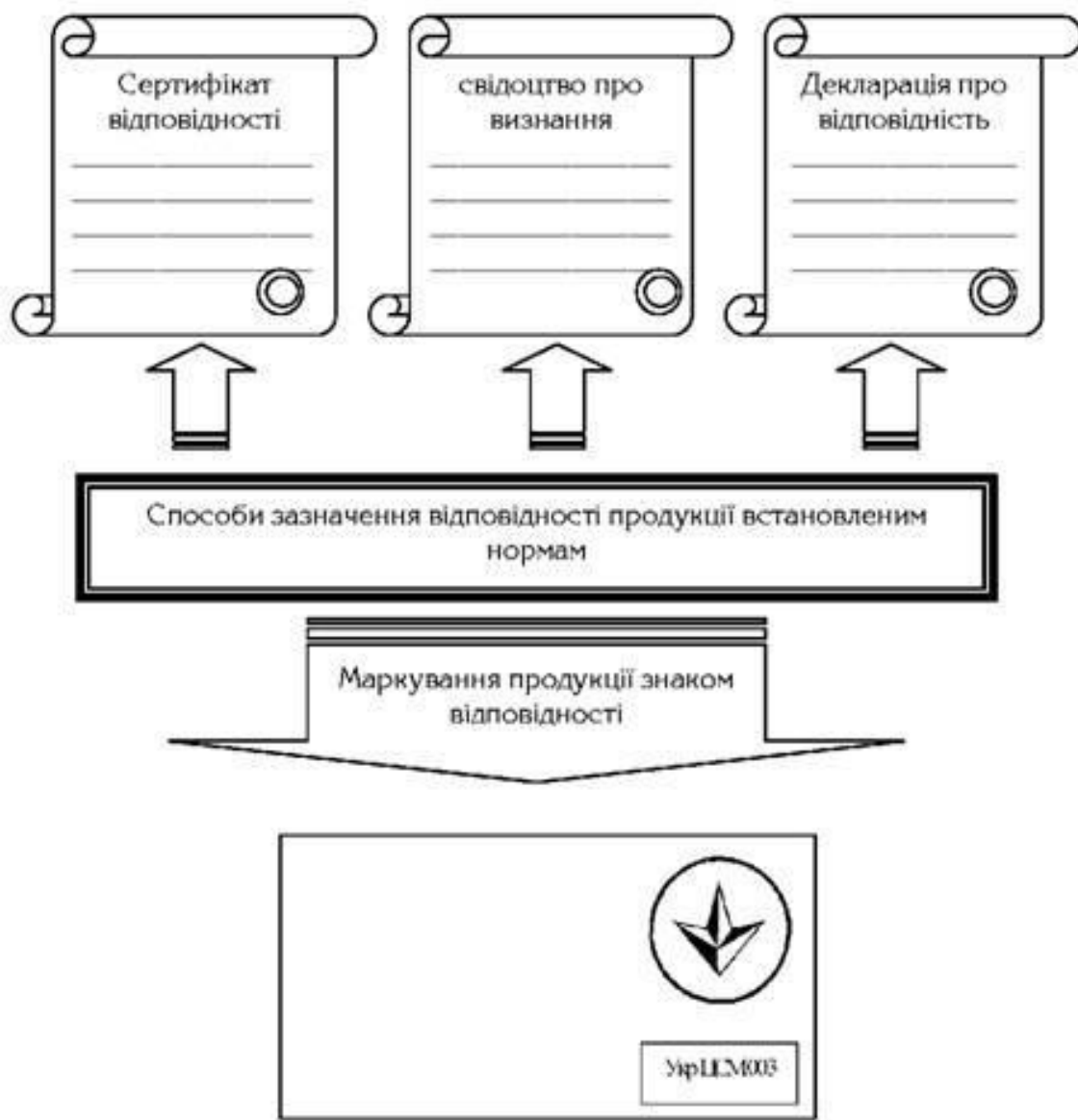

Рисунок 11 – Способи інформування про відповідність

Системою УкрСЕПРО передбачається також сертифікація продукції, що імпортується.

Добровільна сертифікація в системі УкрСЕПРО здійснюється на відповідність вимогам, що не віднесені до обов'язкових. Добровільна сертифікація на відповідність усім обов'язковим вимогам, якщо вони встановлені для цієї продукції, виконується беззаперечно. Добровільну сертифікацію систем якості в

Україні може також здійснювати Українська Асоціація якості, яка отримала відповідну ліцензію на право роботи в системі сертифікації Міжнародної Асоціації якості, діє в межах СНД.

До об'єктів добровільної сертифікації належать:

- науково-технічна, сільськогосподарська, промислова продукція, продукція соціально-побутового призначення, об'єкти будівництва;
- роботи (процеси), послуги, системи якості і виробництва, інші організаційні та інформаційні системи;
- інші об'єкти сертифікації, на які є документально установлені вимоги і методи перевірки дотримання цих вимог.

Добровільна сертифікація являє собою вид сертифікації, що не має твердих законодавчих обмежень у правилах і процедурах проведення. Сфера поширення за об'єктами та вимогами ширше сфери дії обов'язкової сертифікації, але перетинання між ними не допускаються.

Найбільше застосування добровільна сертифікація вітчизняної продукції в даний час знаходить на зовнішньому ринку. На внутрішньому ринку попит на неї нижче, однак у ряді напрямків зацікавленість у ній значна.

Державні і місцеві органи влади вдаються до допомоги добровільної сертифікації продукції і послуг, результати якої використовуються, наприклад, для видачі ліцензії на визначену діяльність, одержання державних замовлень на постачання товарів. Банки і страхові компанії зацікавлені в наявності сертифікатів на відповідні об'єкти при визначенні розмірів і умов їхнього кредитування і страхування. Постачальникам матеріалів і комплектуючих виробів замовники найчастіше пред'являють умову про наявність сертифіката відповідності навіть у випадках, коли не передбачена обов'язкова сертифікація.

Крім продукції, робіт і послуг у рамках добровільних систем проводиться і сертифікація систем якості і виробництв на відповідність міжнародним стандартам.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть підстави для тимчасового припинення або зупинки дії сертифіката відповідності.
2. Опишіть етап «Інформації про результати сертифікації продукції» порядку проведення сертифікації продукції.
3. Які об'єкти належать до добровільної сертифікації?

Перелік джерел посилання

Базові:

1. Шаповал М.І. Основи стандартизації, управління якістю і сертифікацією: підруч. / М.І. Шаповал. – К.: Видавництво Європейського університету, 2001. – 174 с.
2. Топольник В.Г. Метрологія, стандартизація і управління якістю: навч. пос. / В.Г. Топольник, М.А. Котляр. – Донецьк: ДонДУЕТ, 2006. – 211 с.
3. Салухіна Н.Г. Стандартизація та сертифікація товарів і послуг: підруч. / Н.Г. Салухіна, О.М. Язвінська. – К.: Центр навчальної літератури, 2010. – 336 с.

Допоміжні:

1. Тарасова В.В. Метрологія, стандартизація і сертифікація: підруч. / В.В. Тарасова, А.С. Малиновський, М.Ф. Рибак– К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 264 с.

Інформаційні ресурси:

1. <http://www.ucps.info/ua/> (Система сертифікації УкрСЕПРО).

Навчальне видання

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

з дисципліни

«АТЕСТАЦІЯ ТА СЕРТИФІКАЦІЯ ПРОДУКЦІЇ МАШИНОБУДУВАННЯ»

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

спеціальності

133 Галузеве машинобудування

(Електронне видання)

Укладач:

Єлісєєв Петро Йосипович

Оригінал-макет

П.Й. Єлісєєв

Підписано до друку _____

Формат 60x84¹/₁₆. Папір типограф. Гарнітура Times

Друк офсетний. Умов.друк.арк. _____. Облік.видавн.арк. _____

Наклад _____ прим. Вид.№ _____ Замовл.№ _____ Безкоштовно

Видавництво: Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля

Адреса видавництва: 93400, м.Сєвєродонецьк, Луганська обл.

пр.Центральний, 59а, головний корпус

телефон: +38 (050) 218 04 78, факс (06452) 4 03 42

Е-mail: vidavnictvosnu.ua@gmail.com

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

з дисципліни

«АТЕСТАЦІЯ ТА СЕРТИФІКАЦІЯ ПРОДУКЦІЇ МАШИНОБУДУВАННЯ»

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

спеціальності

133 Галузеве машинобудування

(Електронне видання)

Укладач: П.Й. Єлісеєв, доц., канд. техн. наук

«До друку, у світ дозволяю»:

Перший проректор _____ Д.М. Марченко

Укладач _____ П.Й. Єлісеєв

(підпис укладача або керівника колективу укладачів)

Весь цифровий і фактичний матеріал,

бібліографічні відомості перевірені.

Написання одиниць відповідає стандартам

(підпис автора чи керівника авторського колективу)

Сєвєродонецьк

2021